

Infiltrácia duchovných obsahov do školských alternatív

V súčasnosti je termín alternatíva skloňovaný v rôznych súvislostiach a obmenách. Ústredná téma práve prebiehajúcej konferencie orientuje slovo alternatíva do oblasti školskej výchovy a edukácie. V kontexte načrtnutých súvislostí sa objavujú rôzne akceptujúce, ale i kritické pohľady. Podotýkam, že kritika edukačných experimentov nie je synonymom odmietnutia, ako sa to často zo strany protagonistov školských alternatív medializuje, ale vychádza zo stanoviska kognitívnej psychológie. Dotýka sa podmienok kritického myslenia. Spomedzi deviatich bodov kritického myslenia, ktoré uvádza Richard Paul, riaditeľ Centra pre kritické myslenie v USA, vyberáme jednu a to v rámci nášho kontextu dôležitú podmienku, ktorou je intelektuálna zvedavosť. Vedť vďaka nej sa človek otvára smerom k svetu. Táto schopnosť mu pomáha pri vysvetľovaní a prenikaní do tajomstiev života.¹

Ako som naznačila, alternatívne školy sú v poslednej dobe v našej spoločnosti často skloňovanou témou v laickej ako i v odbornej verejnosti. Práve vďaka médiám sa polemika dostala do širokého povedomia verejnosti. Vedť mnohokrát sú to práve médiá, ktoré názorovo dávajú do pohybu zodpovedné inštitúcie a poukazujú na diery v legislatíve resp. jej možné obchádzanie. Predtým ako budem analyzovať niektoré edukačné alternatívy myslím si, že je vhodné objasniť ich podstatu. V pedagogickej publikácii sa píše, že rozhodujúcim kritériom pre označenie alternatívnej školy nie je jej právny status – t.j. či je škola štátna - verejná, súkromná alebo cirkevná, ale práve jej odlišnosť od prevládajúceho štandardu vo vzdelávacom systéme. Preto je možné a bežné, aby sa alternatívy vyskytovali i v oblasti štátneho školstva.² Z uvedeného vyplýva, že alternatívna škola je taká vzdelávacia inštitúcia, ktorá má nejaké pedagogické špecifikum na rozdiel od klasickej školy. Ďalej platí, že štandardná škola sa riadi podľa určitej normy t.j. štátom predpísanými pravidlami fungovania a oficiálne stanovenými požiadavkami na ciele vzdelávania. Alternatívna škola resp. neštandardná z tejto normy vybočuje.³

Na Slovensku pôsobí Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt a rovnako spoločnosť Integra (t.j. Centrum prevencie v oblasti siekt). Obidve sa v priebehu tohto a minulého roka pomerne často vyjadrovali k dvom diskutabilným alternatívam, ktorými sú waldorfská a rodová škola. Podotýkam, že v rovnakom t. j. problematickom duchu sa pristupuje k týmto pedagogickým experimentom i na stránkach renomovaných publikácii, ktoré slúžia ako študijný materiál pedagogiky pre vysoké školy. V nich sa napr. píše: „*Medzi reformnými školami je zrejme najrozšírenejšia, ale i najviac diskutabilná waldorfská škola...*“⁴ Podobne kriticky, ale možno z iného uhla pohľadu, Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt pristupuje k obidvom alternatívam. A to práve preto, lebo vníma v ich edukačných zámeroch skrytú infiltráciu duchovných obsahov, ktoré sú v niektorých bodoch nezlučiteľné s deklarovateľnými ambíciami oboch škôl. Zámerne uvádzam myšlienku, že tým si menovaná Spoločnosť koná len svoju morálnu a spoločenskú povinnosť, ktorá spočíva v upozorňovaní na okultný ráz inak oficiálne zriadených školských zariadení. Pre úplnosť je potrebné uviesť, že k proklamovaným cieľom alternatívnych škôl patria napr. redukcia nefunkčného učiva, dôraz na jazykovú pripravenosť

¹ Hrehová, H.: Etika - sociálne vzťahy – spoločnosť, Veda SAV, Bratislava 2005, s. 243

² Průcha, J.: Přehled pedagogiky, Portál, Praha 2000. s. 173

³ Tamže, s. 172

⁴ Autorom publikácie je renomovaný odborník v oblasti pedagogického výskumu a praxe Prof. PhDr. Ján Průcha, DrSc., Dr. h.c.; Tamže, s. 175

žiacov, zvládnutie moderných informačno-komunikačných technológií, rozvoj hodnotiaceho a kritického myslenia a taktiež dôraz na samostatnosť a hlavne tvorivosť žiaka.⁵

Prirodzene identifikovať prítomnosť duchovných resp. okultných obsahov v školskom učive nie je jednoduchou záležitosťou, nakoľko ide najmä o ich nepriamu resp. sprostredkovanú prítomnosť. Preukaznosť napr. v prípade WŠ problematizuje i neprítomnosť učebníc⁶ vo vyučovacom procese. Dokonca ani rodič, samozrejme ak by chcel, spravidla nemá možnosť kontroly výchovných a vzdelávacích obsahov. Ba čo viac, z rodinného prostredia vieme, že dieťa často nemá chuť hovoriť o škole. V neposlednom rade, treba brať do úvahy fakt, že žiak ťažko dokáže dešifrovať úsilie učiteľa duchovne ho niekam viesť, alebo nasmerovať.

Čo sa týka problematiky infiltrácie duchovných obsahov, uvádzam, že na oficiálne dostupných webových stránkach waldorfskej školy /WŠ/ v Bratislave sa píše: „WŠ vzniká a vychádza z antropozofického poznania človeka“, alebo iný citát „Pedagogika a antropozofia sú metodologickými princípmi školy“. Ak berieme do úvahy tieto dve vyhlásenia protagonistov WŠ, a zároveň poznáme podstatu, fungovanie WŠ, musíme konštatovať nasledujúce. Často proklamované tvrdenie, že antropozofia sa na škole nevyučuje je marginalizujúce a zavádzajúce. Totižto je úplne dostačujúce ak pedagóg „antropozoficky“ formovaný vníma žiaka v intenciách duchovného učenia Rudolfa Steinera a následne podľa toho k nemu pristupuje a ho formuje. Totižto je všeobecne známe, a to rovnako v sakrálnom ako i v profánom svete, že metóda je vlastne cesta, ktorá vedie človeka k určitému cieľu. Nie je dôležitý cieľ jednoznačne dopredu pomenovať. V duchovnom svete táto implicitná korelácia cesty a cieľa platí jednoznačne. Antropozofia je duchovné, svetonázorové ale i náboženské učenie⁷ a tak ako v iných duchovných smeroch (napr. gnóza, transcendentálna meditácia /TM/) zďaleka nejde iba o cestu (ktorou sa v prípade TM chápe meditácia). Univerzálne platí, že každé spirituálne učenie má svoje duchovné prostriedky a duchovné metódy vedúce človeka k duchovnému cieľu. Pedagóg-antropozof si v prvom rade odpovedá na otázku „kto je človek“ a aké je jeho miesto, cieľ vo svete. Ak podľa antropozofie, ktorá je zároveň cestou alebo metódou školenia,⁸ je človek duchovná bytosť, implicitne i cieľ človeka musí byť duchovný. Slovom zakladateľa Rudolfa Steinera: „Antropozofia je cesta poznania, ktorá by chcela viesť ducha v človeku k duchu kozmu“.⁹

O tom, že antropozofia vkladá do WŠ nádej pre získavanie svojich prívržencov a pre rozširovanie duchovnej vedy nás presvedčajú i nasledujúce slová: „Hnutie waldorfských škôl, biologicko – dynamické poľnohospodárstvo, výroba liekov /napr. v rámci firmy Weleda/...patria k najvýznamnejším prejavom antropozofických aktivít na celom svete“.¹⁰ Môžeme len súhlasiť s ticho akceptovaným zámerom teoretických zástancov WŠ, že nie je vôbec potrebné antropozofiu na školách vyučovať je však úplne dostačujúce (a dokonca

⁵ Na Spiši otvoria experimentálne gymnázium, rozhovor s gestorom školy Prof. Mironom Zelinom, DrSc. z Pedagogickej fakulty UK. In: Spišský korzár, 7. 5. 2007

⁶ Podľa názorov waldorfských pedagógov učebnici ako takej chýba vzťah ku konkrétnej pedagogickej situácii a momentálnemu stavu triedy. Učiteľ namiesto učebnice používa učebné materiály, ktoré si koncipuje sám, alebo v spolupráci s kolegami. Pripravuje si ich vzhľadom na triedu a výchovný vplyv svojho učiva. In: Myšlienky z neoficiálne publikovaného stanoviska Mariána Czéreho, zaslané členovi Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt, dňa 11. 2. 2005

⁷ Antropozofia je cesta poznania, ktorá by chcela viesť ducha v človeku k duchu v kozme. In: Baumann, A.: Abeceda antropozofie, Ioanes, Břežnice 1999. s. 22

⁸ Porov. Bauman, A.: Abeceda antropozofie, IOANES, Břežnice, 1999. s. 22.

⁹ Tamže, s. 22. Cieľom metód je vytvoriť v človeku duchovné orgány, ktoré ho môžu priviesť bližšie k „duchu kozmu“. Na tento účel slúži i špecifikum waldorfskej školy – eurytmia.

¹⁰ Wehr, G.: C. G. Jung a R. Steiner, Fabula 2003, Hranice. s. 19

omnoho efektívnejšie!), že antropozofia je v metódach, princípoch WŠ implicitne prítomná. Z daného vyplýva, že antropozofia je jednoznačne, avšak sprostredkovane a tak nepriamo zasadená do edukačného procesu tejto školskej alternatívy.

Prítomnosť antropozofie sa prejavuje vo výchovno-pedagogickom prístupe k subjektu výchovy - k dieťaťu. Totižto Steinerova unikátna duchovná teória vývoja dieťaťa je založená napr. na reinkarnácii, karme a štyroch zložkách ľudskej bytosti (nižšie zložky/vyššie zložky): **fyzické telo** - duchovný človek (atmán), **éterické telo** - životný duch (buddhi), **astrálne telo** - duchovné Ja (manas) a **ľudské Ja** - syntetická duchovná premena všetkých troch zložiek.¹¹

Následne úlohou vychovávateľa je postupná a cieľavedomá práca na všetkých štyroch zložkách ľudskej bytosti smerujúca k dosiahnutiu vyšších stupňov vývoja.¹² Zlomové obdobia vývoja sú sprevádzané výmenou chrupu a pohlavným dospievaním. Doporučenými a efektívnymi metódami v období rozvoja fyzického tela sú príklad a napodobňovanie ale nie poučovanie.¹³ Preferencia napodobňovania je evidentne prítomná v predmete Písanie. Prísmená žiak najprv napodobňuje, zžíva sa s nimi a až potom sa učí ich zmysel „*lebo zmysel hovorí k telu éterickému a na to sa má pôsobiť až po výmene zubov*“.¹⁴ Môžeme pokračovať ďalej. Na éterické telo vplýva obraz a podobenstvo a práve tu zohráva rozhodujúcu úlohu nasledovanie a autorita.¹⁵ Podľa Rudolfa Steinera stretnutie s autoritou, vrátane pedagóga-vychovávateľa „*musí predstavovať bezprostredný duchovný názor*“, zážitok zo stretnutia má žiakovi zostať v jeho pamäti na celý život.¹⁶ K tomu, aby antropozofický orientovaný pedagóg bol pre žiaka autenticky presvedčivý musí „*nasávať*“ a posilňovať sa práve zo zdroja duchovnej vedy, ktorou je antropozofia. A tak duchovná veda má byť živým základom všetkého vychovávateľského umenia.¹⁷

Vidíme, že v edukačnom procese sa nekladie dôraz na mravoučné výklady a rozumové poučenia, ale skôr na vzor, na to čo v blízkosti robia dospelí vychovávateľa a prirodzene i rodičia. Z tohto dôvodu je dôležité pritiahnúť rodičov bližšie k škole. Z praktickej skúsenosti ľudí, ktorí prišli do kontaktu s WŠ vieme, že pre rodičov škola organizuje rôzne kurzy napr. šitie bábik pre mamičky alebo spoločné svojpomocné brigády v rámci školy. Často sa stáva, že rodina, ktorá má školáka vo WŠ pretrhne pôvodné i niekoľkoročné spoločenské väzby. Nie je zvláštnosťou, že za týmto účelom zmenia i adresu bývania a vytvárajú si nové priateľstvá, za ktorými v pozadí stojí antropozofia.

Z výchovno-pedagogického hľadiska je potrebné uviesť, že metódy týkajúce sa ovplyvňovania, resp. vedenia detí (príklad, napodobňovanie) sú síce veľmi dôležité, ale ak nie sú sprevádzané racionálnym zdôvodňujúcim a vysvetľujúcim výkladom, odpovedajúcim úrovni uvažovaniu príslušnej vekovej kategórii žiakov, neobstoja pod drobnohľadom kritického diskurzu. Steiner dokonca píše, že „*rozum je duševná sila, ktorá sa rodí predovšetkým s pohlavnou dospelosťou, na ktorú by sme pred týmto vekom nemali pôsobiť*“.¹⁸ Avšak ak máme deti viesť ku kritickému mysleniu, čo je všeobecne zdôrazňovaná požiadavka alternatívnych škôl, musíme s racionálnym zdôvodňovaním okolitého sveta začať takpovediac od kolísky. Konečne aj ako rodičia pracujeme s príkladom, vzorom, avšak vždy doplneným

¹¹ Steiner. R.: *Výchova dieťaťa z hľadiska duchovnej vedy*, Antropozofická spoločnosť, Praha 1947, s. 14

¹² Tamže, s. 14

¹³ Tamže, s. 17

¹⁴ Tamže, s. 20

¹⁵ Tamže, s. 21

¹⁶ Tamže, s. 21

¹⁷ Tamže, s. 24

¹⁸ Tamže, s. 27

veku adekvátnymi racionálnymi argumentmi, už od ranného detstva. Dieťa síce chápe obmedzene, ale rozumie, síce po svojom, a tak si cibí zručnosť racionálneho hodnotenia svojho konania. Prax hovorí jednoznačne v prospech tejto syntézy rozumu a srdca. Totižto absencia racionálnej argumentácie tu vytvára predpoklady pre guruizmus a prijímanie nábožensko-duchovných obsahov spojených s panteizmom reinkarnáciou.¹⁹ Podotýkam, že tieto body ostro kontrastujú s predstavenými cieľmi alternatívneho školstva, ktorými sú samostatnosť, kritické myslenie a tvorivosť.

Vizuálne dokladovaným materiálom napodobňovania a nasledovania sú napríklad aj verne sa podobajúce výtvarné skice.²⁰ Unikátnu antropozofickú antropológiu skryto akceptuje do svojho obsahu i eurytmia, ktorú môžeme považovať za jedno zo špecifík WŠ. Rudolf Steiner na margo tohto inak neoblíbeného predmetu u žiakov píše: „*Prostredníctvom eurytmie vidíme, na akej atitúte éterického tela spočíva hláska A, lebo táto atitúda sa prenáša na fyzické telo a platí ako eurytmické gesto pre hlásku A*“.²¹ A dokonca uvádza, že „*spojenie hlások vyjadruje určité tajomstvá vesmíru, tajomstvá kozmu*“.²² Podobne dominujúca technika akvarelu v oblasti Výtvarnej výchovy tiež má svoje spirituálne steinerovské zdôvodnenie. Podľa neho „*duchovné bytosti sa vzťahujú k farbám*“.²³ Podobne je to i v predmete Fyzika kde „*teplo nie je nič iné iba výraz toho, že v miestnosti sú bytosti. Teplo je tak prejavom Serafínov, Cherubínov, Trónov*“.²⁴

Skutočne mohli by sme pokračovať v dešifrovaní duchovných obsahov ďalej. Prirodzene duchovné poznanie, ktoré načerpal Rudol Steiner v stavoch jasnozrivosti, v stave transcendovania do duchovnej Akáši, nemusia byť odkrývané a poznané všetkými žiakmi. Avšak ak ideológia WŠ je založená na antropozofii, ktorú si skutočne iba pracovne môžeme zadefinovať ako vedu, tak metodika WŠ, ktorá podľa obecného kurikula „alternatívneho vzdelávania“ (alternative education/schooling) ma mať pedagogické špecifiká resp. určitú filozofiu, ktorú škola prijme²⁵. Implicitne potom platí, že ciele školy sú identické s antropozofiou. Na duchovnosť WŠ sme už veľa krát upozorňovali. Jasným a nespochybniteľným dôkazom je prítomnosť učiteľov WŠ na Ezoterickom festivale v Bratislave na jeseň v roku 2002.²⁶ Už po niekoľký krát opakujem, že podmienkou účasti na tomto festivale je výrazné duchovné podhubie liečebných, hudobných, psychologických a iných aktivít. Vstupom na festival WŠ oficiálne deklarovala okultný obsah tejto školskej aktivity. Verím, že na tomto verejnom fóre sa zástancovia WŠ k tomuto faktoru vyjadria a zaujmú vysvetľujúce stanovisko.

Podobne ako v prípade WŠ tak i v prípade rodovej školy Ekumenická spoločnosť pre výskum siekt nemá v úmysle vystupovať proti edukačným alternatívam ako takým. Kritický apel sa má premietnuť do nápravy daného stavu v školstve. Pluralitná demokracia sprevádzaná

---

¹⁹ S týmito obsahmi sa postupne oboznamovali rodičia žiakov WŠ, deti po čase doma rozprávali o „trpaslíkoch, ktorí vytláčajú trávu zo zeme“, pri učení násobilky dieťa doma mimovoľne vykričlo „v minulom živote som to vedela, musím si na to spomenúť“.

²⁰ Na túto skutočnosť upozornili z vlastnej skúsenosti mamičky zo Slovenska a z Čiech, ktoré boli nemilo prekvapené uniformitou výtvarného prejavu detí. Vizuálna jednotnosť je prezentovaná v časopise Rozmer 2/2007. K podobným záverom sa dopracovali i členovia organizácie PLANS v USA /People for Legal And Non Sectarian School/. Organizácia je už roky permanentne prístupná cez internetový vyhľadávač.

²¹ Steiner R.: *Mysterijní školy středověku*, Fabula 2006, Hranice, s. 41

²² Tamže, s. 43

²³ Tamže, s. 15

²⁴ Tamže, s. 17

²⁵ Zelina, M.: *Výučba tak trochu jinak*. In: *Sme Ženy* s. 14

²⁶ Porov. *Za hranicami zdravého rozumu*. Rozmer 4/2002

postmodernou mentalitou alternatívy podporuje, očakáva a je pre ne otvorená. Avšak legitímnou požiadavkou demokracie je práve medializovaná transparentnosť, nezamlčovanie obsahov a duchovných cieľov vo výchovno-vzdelávacom procese. I keby cieľ bol formulovaný napríklad z pera Rudolfa Steinera nasledujúco: „*Preto je tomu tak, že pri pedagogike WŠ sa kladie veľký dôraz podobne na to, aby ľudia s písaním nedospeli tak ďaleko, ako je tomu pri profánnej pedagogike, aby človek skutočne mohol ostať v duchovnej oblasti. Lebo to je potrebné*“.²⁷

Podobnú skúsenosť zo zamlčováním obsahov vo výchovno-vzdelávacom procese má Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt i v prípade rodovej školy. Existencia školy by pravdepodobne zostala úspešne pred širokou verejnosťou utajená, ak by sme (členovia Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt) neboli upozornení zo strany rodičov, ktorým sa nezдалo jednak vybavenie školy, ale i podivné infiltrácie a praktiky v nej. Som rada, že na tomto verejnom fóre, kde sú možno zástancovia i tejto alternatívy môžem povedať, že na spojenie sekty kultu Anastázia so školou nás neprezieravo upozornili samotní manželia Trochtovci, stojaci za zriadením školy, a to na oficiálne prístupnom internetovom portály.²⁸ V siahodhlhom rozhovore sa vyjadrovali o okultnom pozadí školy, obsahu výučby, spôsobe vyberania detí do školy. Totižto výber je plne v kompetencii M. P. Šetinina, ktorého Trochtovci označili za psychotronika.

Záver

Tak ako v prípade WŠ i v prípade rodovej školy sme na tieto skutočnosti boli upozornení z radov verejnosti. Znovu akcentujem, že našou morálnou povinnosťou bolo konať t.j. prešetriť dostupné informácie, legislatívne kroky, vyjadrovať sa v mediálnom priestore k pochybným obsahom, praktikám a zaujať k nim stanovisko. Stalo sa, že táto naša občianska povinnosť bola marená a spochybňovaná i z radov oficiálnych štátnych inštitúcií. Niektoré z nich nám poslali písomné výhrady, hraničiace i s oblasťou legislatívy. Na všetky sťažnosti sme dali odpovede a vskutku práce a nad rámec odpovede sme doložili argumentmi hovoriacimi o prepojení škôl na sektárske duchovné obsahy. Avšak spätnej väzby, resp. odpovede sme sa už nedočkali. Záverom dávam do pozornosti i stúpencom waldorfskej rodovej školy široké a niekoľko rokov pracujúce hnutie v USA, organizáciu PLANS (People for Legal And Non Sectarian School). Organizácia sa snaží očistiť školské vzdelanie od okultných obsahov. Predpokladám, že túto organizáciu vzhľadom na atomizáciu americkej spoločnosti nemôžeme obviňovať zo zaujatosti a konfesionalne podmienenej obmedzenosti. Podobne ako z tejto organizácie zaznievajú i kritické hlasy na Slovensku zo strany Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt a spoločnosti Integra. Vyzývajú zriaďovateľov škôl k záväznej medializovanej transparentnosti a otvorenosti pri predkladaní alternatívnych školských iniciatív.

PhDr. Eva Orbanová, PhD.

Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt

²⁷ Steiner, R.: *Mysterijní školy středověku*, Fabula 2006, Hranice. s. 113

²⁸ Rodová škola vykazuje prepojenie s kultom Anastázia za ktorým stojí o.z. Cesta prirodzeného života. Na webovej stránke tejto organizácie sa nachádza ku stiahnutiu časopis *Občasník Anastasia*. V tomto časopise dostali široký priestor manželia Trochtovci po návrate z exkurzie v ruskom Tekose v škole akademika M. P. Šetinina. Niektoré vety z inkriminovaných častí, ktoré majú okultný obsah boli zverejnené v časopise *Rozmer* 3/2007 v článku *Školská rodová alternatíva*, s. 3 – 7. Podobne na pôvodných webových stránkach www.rodovaskola.sk sa donedávna nachádzalo mailové prepojenie pre prípadných záujemcov na kult Anastasia, konkrétne www.scetininaanastasia.sk.